

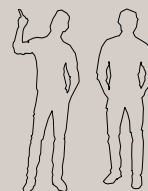
Lurralde-plangintzatik izaera bereizidun paisaien antolamendura: Orconerako adibidea

Laburpena: Artikulu honek Orconerako Paisaiarako Ekintza Plana aurkezten du, gobernu-plangintzaren eta udal-esparruko paisaien antolamenduaren arteko bitarteko kudeaketa-tresna gisa. Plana egitean ikasitakotik, Eusko Jaurlaritzaren lurralde-politika gauzatuko duten etorkizuneko Paisaiarako Ekintza Planak egiteko egitura bat proposatzen dugu.

Gako-hitzak: paisaiarako ekintza-planak, sortze-kudeaketa, plangintza, memoria-tokia, bizimodu-eremua, bizitako eremua, meatze-paisaia

Abstract: This article describes the Landscape Action Plan of Orconera, as a management tool that bridges government planning and municipal landscape planning actions. Based on the teachings of this plan a proposal is made for a structure of the future Landscape Action Plans that will be materialized by the Basque Autonomous Region's Government territorial-policies

Keywords: Landscape Action Plans, creation management, planning, memory place, lifestyle area, lived area, mining landscape

Agustin Azkarate Garai-Olaun

Arkeologian katedraduna eta Cultural Landscape and Heritage UNESCO Katedraren zuzendaria

Ander de la Fuente Arana

Arkitekturan doktorea eta Cultural Landscape and Heritage UNESCO Katedrako ikertzailea

Jasotze data: 2015-09-11

Onartze data: 2015-09-18

Eusko Jaurlaritzaren Ingurumen eta Lurralde Politika Sailaren eta Cultural Landscape and Heritage UNESCO katedraren artean egindako lanaren emaitzaren ildotik, azken bi urteotan Euskal Autonomia Erkidegoaren esparruan lurraldearen antolamendu-tresna gisa diren (plangintza ez horrenbeste) Paisaiarako Ekintza Planen (PEP) irudiaren kontzeptuari eta gaitasunari buruzko gogoeta sortu da.

Ezin dugu egin lurraldearen «plangintza» eta «antolamendu» kontzeptuen arteko bereizketa argia. Plangintza honela defini daiteke: ekintza bat hasi orduko erlazioan dauden erabakien multzo baten zati bakoitzaren lanketa eta ebaluazioa dakarren prozesua (Van Gusteren, 1976: 2). Lurralde-antolamenduak, 1983ko Lurralde Antolamenduaren Europar Idazkiaren arabera, «gizarte osoaren politika ekonomiko, sozial, kultural eta ekologikoaren espazio-adierazpena» esan nahi du (Gómez Orea, 2001: 30).

Hala ere, gure ingurunean ohikoa da plangintza etorkizunerako lurralde-eredu baten diseinura bideratutako udalaz gairako politikatzat jotzea, bai eta antolamendua ekintza koherenteen zehaztasuntzat jotzea ere udal-esparruen politika horrekin.

Adiera hori geurea ere eginik, lurralde-plangintzak nazio-edo eskualde-gobernuaren aldetik herrialde-eredu baten diseinua izango luke helburu; eta antolamendua, berriz, udal-instituzioen kargu, tokian tokiko esparrutik etorritako norabidea aplikatzeaz arduratuko litzateke.

PEPen erabilgarritasuna lurralde-plangintzaren eta paisaiarako antolamenduaren arteko katebegi gisa:

Ikuspuntu honetatik, plangintzan definitutako estrategia-ildoen interpretazioak bi oztopo dakartza tokian tokiko paisaien antolamendu zehatzean gauzatzeko orduan.

Alde batetik, plangintzaren zonifikazio administratibo edo eragileak ez dio erantzuten zehazki dinamika paisajistiko zehatzen natura sistemikoari. Esku-hartzearen xedeak udal-mugaz gairako egiten du sarritan, herrialde-ikuspegi orokorrago batean ez dator bat bateratu moduan definitua den eremuarekin. Beste alde batetik, plangintzaren norabideek batzuetan zabalak diren interpretazioak onartzen dituzte tokian tokiko administrazioen aldetik, ez dituztelarik zertan jarraitu bateratutako politikak, nazio- edo eskualde-gobernuak definitutakoekin. Horrela, udalerrietako ekintza-planen zehaztapena ez da beti koherentea eraiki nahi den herrialde-ereduarekin.

Esku-hartze horietarako beharrezkoa izan daiteke zehar-esparruak definitzea, ez nahitaez plano tematiko batean margotutako eremuen moduan itxiak.

2000. urteko Florentziako Hitzarmenaren arabera (Europako Kontseilua, 2008), lurralde oro paisaia dela dioen gogoetatik abiatuko gara; baita «bitarteko» lurraldeak ere, hau da, «aldatutako guneetan kokatutako eremu ireki eta ez babestuek (hiri eta hiriguneak oro har) eta eremu [...] babestuek» (Agudo, 2004: 200).

Hala ere, badira «izaera» berezia (*character areas*) duten tokiak. Toki horiek eboluzio-dinamikak eta memoria eta identitatearen eratze-prozesua garatzen eta negoziatutako den adierazpide-sistema definitzen laguntzen dute.

Irudia ~ Orconera trenbidea, gaur egun.

Egilea ~ M. Peraita.

Character area horiek Interes Natural Bereziko Guneak (INBG) direlako definizioarekin bat egiten dute, zeinek Eusko Jaurlaritzaren Ingurumen eta Lurralde Politika Saila lanean dabilen azken urteotan, lurralde-plangintzarako proposamen berritzailearen gako moduan.

Azken alderdi horri dagokionez, prozesu desberdin bat identifikatu da beste administrazio publikoei dagokienez, horientzat guztientzat eredu metodologiko bihurtu daitekeena.

Euskadik proba-eremu ezin hobetuzkoa osatzen du paisaia eta lurraldearen berrikuntza-esparru honetarako, bere neurrizko geografia-hedaduragatik, bere ingurumen- eta giza errealitate aniztunagatik eta bere lurralde-politikek egindako lan zabal eta zehatzagatik.

Testuinguru horretan, badirudi erraza dela Interes Natural Bereziko Guneak (INBG) ertz-dinamikaren izaera definituarekin (hirikoa/landatarra, industria-ingurukoa edo kostalde-itsasertzekoa) identifikatzea, azpiegituren erasanagatik, haien bitxitasunagatik (arrarotasun, hauskortasun edo ikuspenagatik) eta identitate-sentimenduagatik, memoria-tokiak diren neurrian.

Interes Natural Bereziko Gune (INBG) horien antolamendurako, baliagarritasun berezia du Paisaiarako Ekintza Planaren irudiak, Eusko Jaurlaritzaren Ingurumen eta Lurralde Politika Sailaren plangintzarekin bat datozen ekintzen materializazio puntualerako esku-hartze konkretuak definitzen dituzten udal-kudeaketa tresnak, hain zuzen ere.

Eusko Jaurlaritzaren Paisaiarako Ekintza Planen (PEP) definizioa eta xedea:

Paisaiarako Ekintza Planak (PEP) «paisaiarako kudeaketa eta antolamendurako esku-hartze tresna bezala eratzen dira» eta dinamika paisajistikoen analisi bat barne hartu behar dute. Hau da, Eusko Jaurlaritzaren Ingurumen eta Lurralde Sailaren lurralde-plangintzarekin koherenteak diren kalitate paisajistikodun helburu batzuetatik abiatuta, egokitzen den Interes Natural Bereziko Gune (INBG) edo *character area* (EHAA, 2014: 1) bakoitzean udal bakoitzak hasiko dituen ekintzak zehaztuko dira.

Lan asko egin da orain arte balio handiko INBGen erregulazioan, ezaugarri ekologiko berezidun eta mugatuak zein itxiak bezala ulertu daitezkeen eremu babestuen kasuan adibidez: Urdaibai, Aiako Harria, Valderejo eta abar. Beren hauskortasunagatik arriskuan dauden guneetan ere, edo hiri-inguruko prozesuen bultzada edo neurrigabeko hiri-hazkuntza jasan duten esparruak ere INBG bezala uler daitezke: azpiegitura handiko guneak dira, esate baterako, autopistak, abiadura handiko trena eta beste azpiegitura-ekipamenduak kokatzen diren eremuak.

Hala ere, kontzeptualki babes-tresna aldetik zehaztugabe egonagatik ere haien garapenerako lehentasunezkoztat jotzen ditugu *character areas* eta INBGak erabiltzea. Prozesu sozioekonomiko-historikoen eragina ezaugarri dituzten eremuok, desberdin moldatuak izan dira beren inguruneari, eta hiritarrek argi identifikatu dituzte norberaren sentimenduen sortzaile bezala.

Laugarren INBG mota honen analisirako (beste hiruren ezaugarriak ere gehitu daitezke), zeharkako plangintza baten diseinua egin behar da bi esparrutan: lurralde-antolamendurako jarraibide batzuen diseinu bateratua, eta haren azterketarako esperientzia pilotuetan esku-hartzea.

Irudia ~ Burtzako-Matamoros auzunearen aurriak.
Egilea ~ M. Peraita.

Esperientzia pilotua: Orconerako (Trapagaran) Paisaiarako Ekintza Plana:

Esperientzia pilotu horien artean MIRA¹ proiektutik (Mining Iron Railways and Army in the Twentieth Century) sortutakoa azpimarratuko dugu, 2012tik UPV/EHUk garatua, Orconerako (Trapagaran, Bizkaia) Paisaiarako Ekintza Planean zehaztua.

Plan horrek ikuspen eta egitura bat eman nahi dio gaur egun galduak diren jarduerak, hau da, mineralen erauzketak, mineralen garraioak eta mineralak altzairu bihurtzeak markatutako paisaiari. Paisaia hori garai bateko Orconerako trenbidearen ibilbidearen inguruan egituratzen da, antzina trenbide-sare itxiaren parte zena, eta 1871tik ingurunea bereizgarri bihurtu zuena. Orconerako trenbidea Lutxanako mea-geltoki eta zamatze tokiraino luzatzen zen (1880an eraikia), Karmengo Amaren fabrika amaitzen zen adar batean. Fabrika hori 1856an Ibarra anaiek ezarri zuten eta «Basamortu» izenarekin ezaguna zen, antzinako kostako hareatzan eraikia eta siderurgiari emana.

Instalazio horren egonkortasun ekonomikoak, hasierako beste saio batzuen aurrean Esate baterako, bi siderurgia-fundizio txiki eta inguruan ezarritako eskabetxe-lantegi bat ere, eta «Mendebaldeko Europaren barruan haren produkzio lehiakorrak, 1886ko Bessemer-ek altzairua lortu zuenetik, eskulan iraunkor baten beharra ekarri zuten» (Ruzafa, 1993: 289). 1882tik aurrera, Bizkaiko siderurgiaren kontzentrazio-prozesu batean, «Bilboko Labe Garai eta Altzairu Fabrika elkarte»ko partaide bihurtu zen (Bilboko Labe Garaiak).

Garapen sozioekonomikorako, bederatzi mila kilometro trenbide eraman zituzten Burtzako-Matamoros aldameneko meategietara industrialde aberats horretatik. «Bigarren ibilbide bat kilometro batekoa eta % 17ko maldako plano inklinatuan, Trianoko mendietara heltzen zen, Larreineta eta Zugaztieta auzuneekin batera» (Peris, 2012).

1910ean tren hori, honako honekin osatzen da: «Blechinert motako 8.066 metroko kable bikoitzeko aire-tranbia, Carmen VII meategia eta Zugaztieta (Trapagaran) artean. Behin minerala landuta, Gallartako geltokian uzten zen, urteko 80.000 tonako edukierako siloetan, ondoren trenbidera eramateko» (Peris, *op. cit.*).

Trenbide konbentzionalen, plano inklinatu eta aire-tranbien sare itxi hori Larreineta funikularrarekin osatu zen 1926ko irailean. Originala da oso bide zuzena ez baina erdiko zatian apur bat kurbatua izateagatik eta kabina desmontagarria duen plataforma horizontalagatik (automobil eta merkantziak garraiatzeko prestatua eta pertsonentzako kabinarekin). Ibilgailu horrek Escontrilla Baja eta Larreineta (Ramon Basterrak diseinututako eraikinak) artean dauden 342 m-ko malda igotzen du hamar minututan, 1901ean eraikitako errepide bihurri hartan ematen zen ordu eta erdia kontuan izanik. Meatze-kamioien zama jasateko, bidea 1,20 m-ko zabalerarekin diseinatu zen arren, bidaiarientzat batez ere pentsatutako lehenengo azpiegitura izan zen, meatze-mendi bakartia haran industrialarekin elkartzeko asmoz. Egurrezko bi kabinak beira-zuntzezko beste batzuekin aldatu ziren 1985ean (Olaizola, 2001). Auzokideek ez dituzte onartu kabina horiek, oraindik ere, eta antzinakoak berreskuratzearen alde egin dute.

¹ Us12/19 proiektuaren aipamena, Us12/19 Unibertsitate-Gizarte deialdia.

Irudia ~ Durañonako kuartela.

Egilea ~ M. Peraita.

Gaur egun, Orconerako trenbidearen parterik handiena Bide Berde bihurtu da. Izen bereko antzinako geltokiaren inguruetatik abiatuta, Durañona auzunearen inguruetara eta izen bereko garai bateko kuartelera iristen da.

Burtzako-Matamorosek oso berezia den bizitzeko gunea osatzen du. Bertan, hasiera batean animaliek bultzatutako bagonetak gordetzen zituzten ukuiluek zentzua galdu zuten, eta meatzarien familiek hartu zituzten.

Egoera txarragoan zeuden beste langileei egindako alokairuek eta abere- eta baratze-iraupen ustiapenak egonkortasuna ekarri zieten auzuneko betiko biztanleei, eta, lanabes-txabolez aparte, eskola eta beste eraikin batzuk eginez joan ziren. Hori guztia, Loma jeneralak baretutako 1890eko matxinadaren ondoren, bizi-kalitatea hobetzeko ekimen baten ondorio da (Leseduarte, 1996).

Maila desberdinetako etxebizitza-bloke batekin handitu zen, kantina ipini zen bertan, auzunearen fisionomia finkatu zen, eta merkataritza pixka bat ere egotea lortu zen.

Burtzako, gaur egun, memoria bizi baten apurtu berri den hondamena da, zutik duela urte gutxi arte eta oraindik ere gogoan nagusien oroimenean.

Ondare hori guztia osatzeak paisaia aztertzea dakar hiru aspektu osagarriren bitartez: memoria, irudi eta soziosistema bezala (Bunge, 2012: 249).

Azterketa honek faktore fisikoak, biotikoak eta antropikoak kontuan izatea dakar. Faktore horiek denboran zehar soziosisteman gertatu diren gizarte-dinamiken ezaugarri dira, bai eta dinamika horien ondorioak ere, zenbait eremutan sortu den hauskortasunari edo kalitate bereziari dagokionez.

Dinamika horiek non gertatzen diren ere zehaztu beharra dago, haien atalen ikuspena eta sarbide egokituak aztertuz.

Baina, gainera, paisaia horrekin identifikatutako memoria sendotzea dakar, bai narratibaren inguruan egituratutakoa, bai eta eraikitako ondarearen urratsetan gauzatua ere.

Urrats horien identifikazioak gizarteak berezkitzat dituen urratsak bertakotzea dakar (meatzaritzari dagozkionak) eta bere balioak izan arren uko egin eta ezkutatzeko dituenak, oraindik urrutiko dagoen iraganeko sorkuntza batengatik (Poulios, 2010: 171), zerbait izan zena eta gustuko duguna, orain dena eta gustuko ez dugunaz aparte gogoratu dezakeguna.

Horrela gertatzen da Durañonako kuartel militarren hondakinekin, oraindik zauritua den oraintsuko iragan baten urratsa. Tokiak esanahi positiboekin betetzeko beharra sentitzen du gizarteak, (Orange, 2008: 87) eta narratiba hauek ez ditu beti memoria moduan bere gain hartu nahi.

Zentzu horretan ezinbestekoa izan da alde aurretiko narratiba batetik abiatzea herritarren aurrean erakusteko, gizarte-eragileen ikuspegi desberdinen ekarpenekin. Aipatutako eragileen iritzia bultzatzeko, hiru batzarretan batu ziren auzokideen elkarte sendoak, Zugaztieta, Larreina eta Barrionuevo auzuneetako egoitzetan.

Goiko auzuneetako auzokideek haranetik erabat atzetuta zeudela sumatzen zuten (harana ondo komunikatua, hiritarra, hornidura guztiekin, gizarteratua eta erosoagoa bizitzeko) eta nortasun-harrotasun modutzat hartu zuten isolatze hura. Meatzaritza-paisaia baten ondasunaren inguruan eraikitzen zen sentimendua, non bertako biztanleek sekulako baldintzak gainditu zituzten eta botere desberdinei aurre egin zieten.

Irudia ~ Dinamika antropikoak vs dinamika naturalak Trapagarango gaur eguneko paisaian.
Egilea ~ M. Peraita.

Paisaia hori, batez ere turistek, ez zuten ulertzen Bilboko erreka bokalearen paisaiaren parte bezala (erabat industrial gogoratua, ehunka metro gutxitara burdina erauzten zuten lantegiei esker). Haren sarbiderik erosoan ez zituen harana eta Trapagaran herria zeharkatzen, inguruko herrietatik mendietatik zehar zetozen eta. Horrela, bada, ulertezintasuna handiagoa zen. Eraikitzen zihoan memoriadun toki horren muga (gune naturalen egokitzapenaz geroztik) meatzarien ondorengoek bizi izan zuten gunea zen.

Meatze-mendia eta haren larrediak mendi-mazelan, abeltzain eta txirrindularien barruti ziren. Hori dela-eta, batzuekin (bazken gozamen alegal batengatik hartutako prebenden ondorioz jeloskor) eta besteekin (ibilbideak eta gunek aurkitzeko gogotsu, BTTa bezalako abentura-kirolak praktikatzeko) elkartu ginen.

Meatzari-museoaren aldetik eta Burtzakoko antzinako auzokideen ondorengoan parte-hartzearekin, bertan behera utzitako auzune horren berreskurapena bultzatu zen. Enpresa horretan ezagueran interesa zeukaten geologoek eta unibertsitate-teknikari batzuek hartu zuten parte. Beraiekin, Burtzako meatze-bizimoduaren eredu ona izan zitekeela adostu genuen, bertako erabilera aldakorra zelako (ukuiluak lehenengo, barrakoiak ondoren, eta azken garaiotan huts egindako egonkortasuna bizi duena). Jenderik gabe egoteak gatazka gutxi sortu ditu gaur egungo biztanleen interesekin.

Ondare berri horren eredu bikaina ere osatzen du eta biztanleak oso lotuak sentitzen dira beren zuzeneko memoria eta esperientzia horrela adierazteagatik (Schofield eta Johnson, 2006: 104). Sozialki estimatutako ondarea,

ez ordea, esparru akademikoetatik nahikoa aztertua. Ez du nahikoa antzinatasun tradiziozko arkeologiarentzat interesgarria izateko, Artearen Historian ikusgarri egingo lukeen nahikoa edertasunik gabe, «ondare arkitektoniko» bihurtuko lukeen balio estetiko eta konstruktiborik gabe. Horiek beren ikerketa behar beste zorroztasunik gabe hasten duten zaleen ekimenak dira, baina bada orainean bizirik mantendu eta legatu moduan iraupena aktiboki aldarrikatzen duen boluntarismoa.

Egjaztatzeko, haranaren ondarean interesa dutenekin hitz egin genuen, oraindik ere, metalurgiaren osagarri ziren industrien aztarnak zeuden tokian. Horietako batean, orga desberdinetarako gurgilak, haginak eta bastidoreak fabrikatzen zituen orga-lantegi batean (sutegi txikiarekin, zerrategi, motor zentralizatu eta zinten bitartez mugitutako makinak), garai bateko jabearekin elkarrizketatu ginen, zeinak oraindik martxan ezagutu baitzuen lantegia eta gaur egun eraisteko arriskuan ikusten baitzuen.

Material horrekin guztiarekin aurretiko narratiba osatu ahal izan genuen eta hasierako proposamen bat antolatu genuen auzokideei eta interesdunei batzarrean azaltzeko. Honela banatu zen sozializazio-ekitaldi hori:

I- Oraingo ondarearen garrantziari buruzko eta Europan geroz eta handiagoa den balorazioari buruzko sarrera. Trapagarango goiko auzuneen paisaiak meatzaritza-balio eskusibo moduan duelako pertzepzioari aurre egitea zen nahia, baita beste memoria batzuei atea irekitzea ere, balioa emateko. Esate baterako, besterenak edo gaitzetsiak diren memoria industrial edota militarra.

Irudia ~ Meatze-ondarea; Burtzako-Matamoroseko mineral-garbitokia.
Egilea ~ M. Peraita.

2- Burtzakoren garrantziari buruzko aurkezpena (sozialki preziatutako memoria bezala), Orconerako trenbidea (zientifikoki interesgarria den memoria bezala) eta Durañonako kanoiak (gaitzetsitako memoria bezala).

3- Hiru esparru horien memoriaren berreskurapenari buruzko ideia-erasoa (Burtzako, Orkonera, Durañona) eta denen aurrean aurkezteko prozesuari buruzko azalpena. Gure solaskideen adimena zabaltzea zen gure asmoa, beren aldetik egindako edozein ekarpen kontuan hartua izango zela frogatzeko, nahiz eta antza denez ezerk ez duen zerikusirik ondarearen tradiziozko kontzeptuarekin. Hala, adierazi genien memoria-talde bakoitzak ulertzen duen modua interesatzen zaigula.

4- Ekarpenen bilketa. Olaso Jauregiaren beheko solairuko areto batean, Trapagarango Udalaren onibarra, hamar plano-sorta erakutsi ziren. Horietako bakoitzak Burtzako, Orconerako burdinbide eta Durañonako kuartelaren hiru irudi zeuzkan eskala handian, eta Trapagaran udalerriko plano orokor bat. Eserleku bakoitzean errotuladore bat eta *post-it* sorta bat utzi zen. Parte-hartzaileek planoetara jo eta beren mezu, ekarpen, iradokizun, proposamen eta kexak itsatsi behar zituzten.

Auzokideek hogeita hamabi gune identifikatu zituzten Meatzaldearen memoria kolektibo moduan. Horietatik, harrigarria bada ere, heren bat baino ez zen meatzaritzakoa, eta beste hainbeste industrializazio aurreko paisaia kulturalari zegokion (oinatz megalitikoak, aztarna erromatarrik, hilarriak, laborantza-jarduerak, sistema hidrikoak, landak, haitzuloak). Tren-egiturek (mea eta pertsonen garraioa) toki garrantzitsua hartzen zuten zerrenda horretan. Haranean kokatutako pabiloi industrialek, lantegi eta makinek osatzen zuten zerrenda, bai eta Durañonako kuartelak ere, zeinari

errepresio frankistaren garaian ikono zen aldetik zeukan zama politiko negatiboa kendu nahi zitzaion.

Elkarteak, beraz, Trapagarani buruzko kontakizun koherente bat eraiki zuen, gutxi antropizatutako eta edertasun bereziko gune natural bezala. Erabateko bilakaera jasaten du atzerriko konpainiek burdin-mea erauzi eta esportatzeagatik, eta joan-etorriko prozesu batean Bizkai eta Euskadiko industrializazio modernoaren sorleku bihurtzen da. Halaber, baliabide paisajistikotzat edo bere memoria kolektiboaren arrasto fisikotzat hartzen zituenak identifikatu zituen. Eraikitako ondarearen elementu horietako askok, oraindik ere, Trapagarango bisitariak edo biztanleak bizi izandako ingurunean sumatzen duen irudiaren erreferenteak edo zatiak osatzen dituzte (nodoak, mugarriak, bideak, auzuneak, bazterrak). Bere esanahia, dokumentu bezala oso garrantzitsua ez izatea, eta bere ikuspena baloratzeak, beraian ekin beharko lirakekeen ekimenak lehenestea uzten digu.

Haien inguruan koherentea den eta sozialki asumitutako narratiba eraikitzeak haietariko asko agertoki iradokitzaile batean bertakotzera garamatza *lieu de mémoire* (Nora, 1997, II: 2.226) batean. Hori ez da izango eremu itxi bat bezalako paisaia, baizik eta esanahi-, sinbolo- eta erreferente-sistema bat bezalakoa.

Bizi izandako gune hori, bere emoziozko zamarekin, bere irudi eta banakako kontzeptuekin, «materialtasun-oinarrietan eta haren praktiketan eraikitako» bizigunea ere bada (Di Meo, 1991: 127), eguneroko gune bat da, non kolektibitate baten ekintza sozioekonomikoaren zati bat garatzen den.

Dinamika inguratzaileek baldintzatzen dute ekimen

hori (gune mugakideen hedapena edo atzerapena, aldaketa produktibo eta sozialak, gobernantza, eta muga administratiboak edo jabetzazkoak). Dinamika horiek identifikatu eta baloratu behar diren guneak eta aukerabaliabideak mugatzen dituzte.

Horrekin guztiarekin, gure *character arearen* etenaldien loturarako ekintzak mugatzeko proposamen bat landu genuen. Ekintza konkretuak, argiak, zehatzak eta errazak izango direnak, baina, ikuspen eta oihartzun sozial eta ekonomiko handiena izango dutenak. Behin betiko proposamen batean mugatu baino lehen, ekimen hauek ekintza-planaren zikloa ixten duen hausnarketa prozesu bateko herri-konsultan egin beharko lirarteke berriro ere.

Etorkizuneko plangintzen egitura normalizatzeko gogoeta batzuk:

Orconerako Paisaiarako Ekintza Planaren lanketaren dokumentuak antzeko PEP batzuetarako egitura-proposamena diseinatzeko balio digu. Aipatutako egitura horrek bereizitako hiru kapitulu izango lituzke: diagnostikoa, helburuen definizioa eta ekintzen zehaztapena.

PEP baten diagnostikoak barne hartu beharko luke aipatutako dokumentuak erantzuna eman beharko liokeen testuinguru arauemile korapilatsu bat. Diagnostikoak era berean definitzen eta ordenatzen saiatzen garen *izaera-eremu* horren oraingo konfigurazioa azaltzen lagunduko diguten faktore fisiko, biotiko eta antropikoen analisia ere garatuko luke. Garrantzitsua da, orobat, paisaia bereizi horren elementuen ikuskapena, haren kalitatea, hauskortasuna eta sarbide egokituak aztertzea (toki-mugikortasun baten ikerketa baten barruan). Tokia aldeztu aurretik identifikatua, aurretiko narratiba batzuk eman beharko zaizkio. Horiek, memoria-, irudi- eta soziosistema-baliabide paisajistikoak identifikatzeko sozializazio-prozesu batean aurkeztuko dira,

Helburuen definizioari buruzko kapitulu lehenago identifikatutako baliabide paisajistikoaren baloraziotik abiatzen da. Helburu horiek paisaien dinamikei erantzun beharko diete, eboluzio-, gatazka- eta arrisku-klabeen aztertuz. Helburuak interes bereziko eremu bati buruzkoak izango dira. Helburu horien arabera, sistema bezala definituko da, ez eremu itxi bezala, bai eta narratiba baten agertoki bezala ere.

Ekintzen zehaztasunak esku-hartzearen lehentasuna dakar, herri-konsultaren bitartez berretsi beharko dena ere. Ekintza horien helburua, oso argiak eta ez konplexuak nahitaez, PEParen esparrurako kohesioa hiru ataletan hobetzea izango da: memoria-toki bezala (horren aztarnek zentzua hartzen dute eratutako narratibak direla-eta), irudiz hornitutako bizi izandako toki bezala (ibilbideetan zehar sumatua) eta soziosistema baten bizitoki bezala (turismoan bakarrik oinarritzen ez den dinamizazio sozioekonomiko baten bila).

///

Bibliografia:

Agudo, J. (2004): «Paisaje y gestión del territorio», *Madridgo Unibertsitate Autonomoaren Aldizkari Juridikoa*, **15**, 198-237.

EHAA (2014): «...», *Euskal Herriko Agintaritzaren Aldizkaria*, **122**, 2014ko ekainaren 30a.

Bunge, M. (2012): *Ontología II. Un mundo de sistemas*, Gedisa Argitaletxea, SA, Bartzelona.

Europako Kontseilua (2000): *Convenio Europeo del Paisaje*, Kultura Ministerioaren Argitaraldiak (2008), Ingurumen Ministerioaren Argitaraldiak (2007).

Di Meo, G. (1991): *L'Homme, la société, l'espace*, Anthropos, Paris.

Gómez Orea, D. (2001): *Ordenación Territorial*, Agrícola Española Argitaletxea, SA, Mundi Prensa, Madril.

Leseduardte, P. (1996): *Los pueblos mineros: conflictividad social y política en la cuenca minera vizcaína*, Beitia, Bilbo.

Nora, P. (zuz.) (1997): *Les lieux de mémoire*, Gallimard, Paris [1984-1992] 3 bol.

Olaizola, J.J. (2001): *Larreinetako Funikularraren 75. urteurrena (1926-2001) / 75 aniversario del Funicular de La Reineta*, Eusko Jaurilaritza - Gobierno Vasco, Bilbo.

Orange, Hilary (2008): «Industrial Archeology: its place within the academic discipline, the public realm and the heritage industry», *Industrial Archaeology Review*, **30-2**, 83-95.

Peris, J. (2012): «Ferrocarri de La Orconera (minero)», *Ferrocarriles de España* <www.spanishrailway.com/2012/04/09/3447/> [kontsulta: 2014/11/01].

Poulios, I. (2010): «Moving Beyond a Values-Based Approach to Heritage Conservation», *Conservation and Management of Archaeological Sites*, **12-2**, 170-185.

Ruzafa, R. (1993): «Los patronos levantaron su Baracaldo: el sentido de un crecimiento urbano antes, durante y después de la Restauración», *Sekzio-Kuadernoak. Historia Geografia*, **21**, Eusko Ikaskuntza, Donostia, 287-300, ISBN 84-87471- 49-8.

Schofield, J. eta Johnson, W.G. (2006): «Archaeology, Heritage and the Recent and Contemporary Past», in D. Hicks eta M.C. Beaudry (ed.), *Historical Archaeology*, Cambridge University Press, 104-122.

Van Gusteren, H.R. (1976): *The quest of control: a critique of the rational control rule approach in public affairs*, Wiley, New York.